

של היהודי הציוני". כבר מכאן נשמעת הגישה הפסיכולוגיסטית של עידו בסוק לספרות, גישה שהוא מסביר אותה בפרקים אחדים לאורך הספר, תוך הישענות על מחקר ספרותי פסיכולוגי ענף. בכל מקרה, הוא מנתח מנקודת ראות פסיכולר גיסטית, הרחוקה עם זאת מן הביוגרפיוזם השטחי, את הסיפורים על "בני ערב" המובנים כטיפוסים אידיאליים של "היהודים החדשים" הצומחים בא"ר, והן את הרומן "הדסה" והסיפור-נובלה "תולדות אהבה אחת". גם מי שאינו מצוי בספרים אלה עצמם, יקרא בעניין את ניתוחיו של בסוק, המאירים קשרים בין הספרות להיסטוריה, ותופעות שונות בתחום הפסיכולוגיה והסוציולוגיה של היצירה.

אך רוב הספר מוקדש, כאמור, לאצ"ג, ובייחוד לעשור המרכזי בחייו היצירתיים, לאותן שנות העשרים שבהן הוא עולה לארץ – מבלה שנה חשובה כברלין, הכוללת מפגש עם אלזה לסקר-שילר, שבסוק עומד על חשיבותו בגיבוש האידיאה האצ"גית של המשורר העברי (העשוי לכ"תוב גם בלועזית) – ובכלל הוא מפתח פעילות ספרותית חברתית נרחבת, עובר תהפוכות אידיאלוגיות, עד שהוא נעשה אחד הדוברים המרכזיים של הרוויזיוניזם, ומשנת 1931 שהמחקר עוצר בה, נעשה לראש (או אחד מראשיו, למען הדיוק) אגפה הקיצוני ביותר, "ברית הבריונים".

בסוק בוחן את המהפך האידיאלוגי המרכזי של אצ"ג בשנים אלה, מדובר ערכיה של תנועת העבודה, המפרסם לרוב בכמותיה, לדובר המוניזם ה'בוטינסקאי' (שברעיונות אחדים שלו דגל עוד לפני הקמת התנועה הרוויזיוניסטית ב-1925).

בסוק מתווכח, שוב, עם הגישות השונות ל"משבר" הזה, דחה הן את טענת הרציפות של כמה חוקרים, והן את טענת הדמיון היסודי בין הגישות המנוגדות רק למראית עין, ומנתח את המשבר והמשברים של המשורר הנחקר כאן בעיר מתוך עיין במאמריו, כחיפוש טורדני של זהות תרבותית עצמית וחברתית. שוב, כלי הפסיכולר גיה המודרנית – לא רק של פרויד אלא גם של פסיכולוגים כמו אריק אריקסון – משמשים לו כמסייעים לבניית העולם היצירתי המתואר.

תיאור מרתק במיוחד של פולמוסי אצ"ג (עם יעקב שטיינברג, עם סופרי יידיש בפולין, עם ביאליק ועם שלונסקי ושטיינמן ועוד) הוא רק אחת מתרומותיו של ספר זה, מעט המחזיק מדרגה, ומשאיך רצון לקרוא מנוגרפיה נרחבת וכתר ללית, הדרושה כל כך, על אודות אצ"ג, פרי העט השנון והמתוכב שכתב את הדפים הנאים האלה.

מחקר-ספרות

צל מרדסים על אדמה מצורעת, על יצירתם
הספרותית והפובליציסטית של משה
סמילנסקי ואורי צבי גרינברג, מאת עידו
בסוק, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 199 עמודים

שתי דמויות מאלפות, שונות זו מזו תכלית שוני, של יוצרים עבריים מעסיקות את עידו בסוק במסות מחקר מעמיקות אלה, שיסודן בחיבורי סמיכה אקדמיים, אך הולבש להם בספר זה לבוש מסאי נאה, הפותח אותם, כמעט, לקריאה של הקורא הכללי המשכיל, ובייחוד של מי שעניין לו – וזהו עניין ההולך ומתפשט – ביצירתו של אותו ענק השירה העברית, שהיה גם הוגה חריג ומרתק בתחומי האידיאלוגיה ואפשר לומר גם הפסיכולוגיה הלאומית, היהודית-עברית. הכוונה לאורי צבי גרינברג, שעיקרו של הספר מוקדש לתקופתו הראשונה בארץ.

אך עידו בסוק פותח בעיון ביצירה של סופר מוזנח משהו, שמעטים, אם בכלל, נדרשים כיום לכתביו: משה סמילנסקי (1874-1953), הוא "חור ג'ה מוסה", התופס מקום חלוצי בייחוד כמתארם של הערבים בני הארץ, בסיפורים הכנוסים בקובץ "בני ערב". כמה וכמה חוקרים פירשו את הסיפורים הללו על דרך הפולקלור, ומעין אימפרסיוניזם אוריינטליסטי בטעם העת. עידו בסוק חלוק על גישותיהם – הנסקרות בנדיבות – והוא מקורי בגישתו כאן, כבהיבטים אחרים של חקר יצירת סמילנסקי ואצ"ג:

"טענתי היא", הוא כותב, "ש'בני ערב' הם קרדם כל סיפורים מיתולוגיים – לא פולקלוריסטיים! – שבהם ניסה סמילנסקי להבין מחדש את תשתית עולמו הנפשי שלו, תוך השלכה של ערלם זה אל עולם הערבים, ושילובו בחיפוש הזהות